

HØRING AV ÅPEN GRUNNLENDT KALKMARK SOM UTVALGT NATURTYPE

Innhold

1. Innledning.....	1
1.1.Om utvalgt naturtype	1
2. Kunnskapsgrunnlaget.....	2
2.1.Avgrensning/definisjon	2
2.2.Status og påvirkningsfaktorer	3
2.3.Kartgrunnlaget.....	3
2.4.Aktuelle tiltak og tilrådt virkemiddelpakke	5
3. Økonomiske og administrative konsekvenser	5
4. Utkast til definisjon i forskrift	6

1. Innledning

Det vises til tilrådning fra Miljødirektoratet til Klima- og miljødepartementet av 14.12.2018 om bruk av virkemidler for bestemte arter og naturtyper. Beslutningsgrunnlaget for naturtypen åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone fra tilrådingen ligger i vedlegg 8.

Beslutningsgrunnlaget gir en kort presentasjon av naturtypen, og av dens utbredelse, utvikling og påvirkningsfaktorer. Beslutningsgrunnlaget inneholder også forslag til tiltak. Det er også identifisert virkemidler som kan sikre gjennomføring av anbefalt tiltakspakke. Anbefalte virkemidler er områdevern, utvalgt naturtype og økonomiske virkemidler.

Nedenfor gis utfyllende informasjon vedrørende åpent grunnlendt kalkmark som utvalgt naturtype etter naturmangfoldloven, og konsekvenser av dette. Til slutt angis utkast til definisjon av naturtypen i forskrift om utvalgte naturtyper.

1.1. Om utvalgt naturtype

Utvalgt naturtype må ses som en statlig retningslinje som skal sikre at naturtypen får mer vekt i avveieringer mot andre samfunnshensyn, enn hensynet til natur normalt vil ha. Når et tiltak kan påvirke en forekomst av en utvalgt naturtype, skal en ved utøving av offentlig myndighet og ved forvaltning av det offentliges faste eiendom, ta særlig hensyn til forekomster av en utvalgt naturtype som kan påvirkes for å hindre at naturtypen forringes. Ordningen innebærer dermed ikke fredning av den enkelte forekomsten. Utvelgelsen vil også innebære at naturtypen skal prioriteres sterkere ved fordeling av tilskudd.

2. Kunnskapsgrunnlaget

2.1. Avgrensning/definisjon

Åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone følger avgrensninga i Norsk rødliste for naturtyper 2018 og samsvarende definisjon i ovennevnte tilrådning av 14.12.2018.

Åpen grunnlendt kalkmark omfatter jorddekt åpen naturmark på svært kalkrike bergarter under skoggrensa. Naturtypen omfatter overganger mellom nakent berg og skogsmark, der hvor faktorer som grunt jordsmonn, tørke, sterk vindeksponering og saltsprut forhindrer trevekst. Den finnes på hyller og som jorddekte arealer bl.a. i forsenkninger og sprekker i områder dominert av nakent berg og i overganger mellom nakent berg og skog. Naturtypen dannes også langs kysten ved primærsuksesjon etter landheving der hvor jordsmonnutvikling på berg foregår langsomt.

Naturtypen er begrenset til områder med kalkrik berggrunn og et varmt og tørt klima og forekommer naturlig som små og fragmenterte forekomster i tilknytning til åpne og eksponerte kyst- og innsjønære områder. Åpen grunnlendt kalkmark har et svært begrenset utbredelses- og forekomstareal i Norge.

Småskalamosaikk er et trekk ved åpen grunnlendt kalkmark som danner grunnlag for et spesielt rikt artsmangfold på ofte begrenset areal. Suksesjon/gjengroing gir på sikt endring av naturtypen til fastmarkskogsmark og arealtap av naturtypen. Åpen grunnlendt kalkmark er levested for et stort mangfold av arter fra ulike artsgrupper. Det er mange truede og nær truede arter tilknyttet naturtypen, slik som karplanter, sopp, invertbrater, lav og moser. Den prioriterte arten dragehode (*Dracocephalum ryuschi*) er også tilknyttet naturtypen.

Areal av naturtypen defineres som tapt når gjengroing har ført til overgang til fastmarkskogsmark eller substratet er borte (ved nedbygging o.l.).

Naturtypen avgrenses til de arealene som faller inn under boreonemoral sone. Inndeling i vegetasjonssoner/bioklimatiske soner for Norge er beskrevet bl.a. i Natur i Norge (NIN) og Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon (Moen 1998). Kart over soneinndelingen finnes i Moen 1998. I NIN-systemet legger man til grunn at det som i Moen 1998 angis som nemoral sone, inngår i den boreonemorale sonen. For øvrig samsvarer beskrivelse av sonen. Den foreslåtte utvalgte naturtypen følger avgrensningen i beslutningsgrunnlaget og i Norsk rødliste for naturtyper 2018, hvor NIN ligger til grunn.

I NIN er boreonemoral sone angitt som den bioklimatiske sonen som utgjør overgangen mellom den nemorale lauvskogsregionen og den boreale barksogsregionen. I Norge forekommer boreonemoral sone bare flekkvis i Midt-Norge, og den er smal på ytre kyst av nordlige del av Vestlandet, der den delvis går innover fjordene. Boreonemoral sone blir bredere og mer omfattende sørover på Vestlandet og Sørlandet, og videre østover dekker den Oslofjordområdet og størstedelen av Vestfold og Østfold. Sonen finnes også stedvis ved Mjøsa og Tyrifjorden.

2.2. Status og påvirkningsfaktorer

Naturtypen har status sterkt truet (EN) i Norsk rødliste for naturtyper 2018. Statusen er forverret med en rødlistekategori sammenlignet med Norsk rødliste for naturtyper 2011, da den ble kategorisert som sårbar (VU). Det totale arealet av naturtypen er anslått til mellom 2 og 3 km².

De viktigste påvirkningsfaktorene for naturtypen er, jf. Norsk rødliste for naturtyper 2018, gjengroing, fremmede arter, klimaendringer, rekreasjon/turisme, nitrogenpåvirkning og nedbygging. Gjengroing er både en naturlig prosess i en langsom suksesjon mot skogsmark, men også et resultat av reduksjon i beitepåvirkning, da mange av arealene av åpen grunnlendt kalkmark har vært benyttet til beite. Fremmede arter er i dag et betydelig problem i naturtypen, særlig i indre Oslofjord. Det er totalt sett et svært høyt antall fremmede arter som er observert innenfor naturtypen, og mange av disse har stor økologisk risiko. Naturtypen finnes i all hovedsak i viktige rekreasjonsområder og benyttes i stort omfang til friluftsliv, og dette medfører at mange forekomster er sterkt påvirket av slitasje. Naturtypen ligger i et av de største pressområdene i landet og er derfor svært attraktivt for ulike utbyggingsformål, inkludert både helårsboliger, fritidsboliger og industri-/næringsformål.

Arealreduksjonen antas å være større i boreonemoral sone enn i landet forøvrig grunnet stort utbyggingspress. Tilstandsreduksjonen antas også å være større her, knyttet til raskere gjengroing og større negativ påvirkning fra fremmede arter. Rødlistevurderingen fra 2018 angir at ca. 50 % av arealet er tapt siste 50 år gjennom en kombinasjon av nedbygging og gjengroing, og at mer enn 50 % av arealet per 2018 vil være tapt innenfor en 50-årsperiode. Naturtypen har svært begrenset utbredelses- og forekomstareal og pågående reduksjon i areal og tilstand. Videre har naturtypen både historisk og pågående tilstandsreduksjon.

2.3. Kartgrunnlaget

For oversikt over kartlagte forekomster, jf. tilgjengelige kartdata for åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone, vises det til innsynsløsningen som ligger [her](https://arccg.is/0vufaj) (https://arccg.is/0vufaj).

Kartgrunnlaget for naturtypen omfatter lokaliteter kartlagt etter den til enhver tid gjeldende metodikk. Det er kartlagt åpen grunnlendt kalkmark i henhold til *DN-håndbok 13 – Kartlegging og verdisseting av biologisk mangfold*, og etter *Natur i Norge* og Miljødirektoratets kartleggingsinstrukser. Kartfestede forekomster av naturtyper er derfor å finne i flere kartlag, som må ses i sammenheng for å danne et fullstendig bilde av alle kartlagte forekomster av naturtypen.

De tilgjengelige kartlagene kommer fra NIN-kartlegging i 2018 og kartlegging etter DN håndbok 13. Det er ikke overlapp mellom kartlagte forekomster av åpen grunnlendt kalkmark i disse kartlagene. Kartet viser til sammen 637 forekomster med et samlet areal på 2,12 km². Av dette arealet ligger per i dag nærmere 30 % innenfor verneområder, og 70 % av arealet er dermed aktuelt for utvalgt naturtype. I overkant av 80 % av det totale arealet presentert i innsynsløsningen ligger i kommunene Bærum, Oslo, Asker, Hole, Nesodden og Bamble.

Oversikt over data, inkl. arealstatistikk for kartlagene, fremgår av Tabell 1. En fylkesvis oversikt over arealomfang og hvor stor andel som er hhv. vernet og ikke vernet, fremgår i Tabell 2. En oversikt over kommuner hvor forekomstene finnes, ligger i vedlegg 6.

Kartlag	Antall forekomster	Totalt areal km ²	Areal vernet km ²	Areal ikke vernet km ²	% areal vernet	% areal ikke vernet
NIN 2018	16	0,021	0,00	0,021	0%	100%
DN-håndbok 13	621	2,10	0,63	1,47	30%	70%
SUM	637	2,12	0,63	1,491	29,7%	70,3%

Tabell 1: Oversikt over tilgjengelige kartdata for åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone.

Fylke	Totalt kartfestet areal av naturtypen	Areal kartlagt etter NIN 2018	Areal kartlagt etter DN-håndbok 13	Andel areal vernet	Andel areal ikke vernet
Viken	1,277	0	1,277	24,2%	75,8%
Oslo	0,418	0	0,418	58,8%	41,2%
Vestfold og Telemark	0,358	0	0,358	17,5%	82,5%
Innlandet	0,051	0	0,051	25,9%	74,1%
Trøndelag	0,016	0,016	0	0 %	100 %
Vestland	0,004	0,004	0	0 %	100 %
Totalt	2,12	0,02	2,10	29,7 %	70,3 %

Tabell 2: Fylkesvis oversikt over arealomfang oppgitt i km² jf. tilgjengelige kartdata for åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone.

Upubliserte kartleggingsdata fra 2015-2017 inneholder anslagsvis 1,3 km² åpen grunnlendt kalkmark, hvorav det aller meste ligger innenfor verneområder. Ettersom reglene om utvalgt naturtype ikke gjelder innenfor områder vernet etter naturmangfoldloven kap. V, betyr det at det er relativt lite areal fra disse kartleggingene som kan omfattes av utvalgt naturtype, anslagsvis mellom 0,15 og 0,2 km².

I kartene for naturtypen i innsynsløsningen er det gjort en filtrering på vegetasjonssoner/bioklimatiske soner med tanke på å kun vise forekomster innenfor boreonemoral sone. Her er kart over vegetasjonssoner, jf. Moen 1998, benyttet. På grunn av noe grov oppløsning i kartframstillingen over vegetasjonssoner, jf. Moen 1998, er det lagt en buffer på 1 km i grenseområder mellom boreonemoral sone og tilgrensende sone. I overkant

av 200 polygoner i kartet ligger innenfor denne buffersonen. Dersom man utelukker denne bufferen, vil mange forekomster som i realiteten ligger i boreonemoral sone falle ut av kartet. Det er en mulighet for at enkelte av lokalitetene i buffersonen ikke ligger i boreonemoral sone. Omfanget av dette er imidlertid trolig lite, da hovedtyngden av kartlegging av åpen grunnlendt kalkmark har foregått innenfor områder i boreonemoral sone. Dette kan undersøkes nærmere på lokalitetsnivå.

I tilgjengelige kartlag for åpen grunnlendt kalkmark er samla kartfestet areal i overkant av 2 km² (tabell 1). Basert på disse forekomstene samt kunnskap om utbredelse og forekomst ut over det som er kartfestet i tilgjengelige kartlag, anslår man at samlet areal for naturtypen er et sted mellom 2 og 3 km², og at 50-60 % av arealet av naturtypen ligger innenfor verneområder, jf. beslutningsgrunnlaget for naturtypen og Norsk rødliste for naturtyper 2018. Ved utvelgelse av naturtypen vil dermed 40-50 % av det totale arealet for naturtypen, anslagsvis mellom 0,8 og 1,5 km², bli omfattet av reglene om utvalgte naturtyper.

Det antas at en stor del av forekomstene er kartlagt innenfor kjerneområdet for naturtypen, i Oslo, Akershus og Telemark, men at det også finnes noe mer av naturtypen enn det som er kartlagt her. Man kan også forvente noen forekomster i Rogaland.

2.4. Aktuelle tiltak og tilrådt virkemiddelpakke

I tilrådningsen fra Miljødirektoratet av 14.12.2018 anbefales en kombinasjon av skjøtsel, bekjempelse av fremmede arter og stans av nedbygging (tiltaksplan 1). Nærmere beskrivelse av tiltakene, inkl. påvirkningsfaktorer tiltakene er rettet mot, samt varighet og kostnader for tiltakene, angis i beslutningsgrunnlaget. Videre er det identifisert virkemidler som kan sikre gjennomføring av anbefalt tiltaksplan. Det anbefales at sikring av areal gjennomføres ved områdevern av de viktigste områdene og utvalgt naturtype for øvrige lokaliteter, og at dette prioriteres høyt for naturtypen. Økonomiske virkemidler inngår også i anbefalt virkemiddelpakke. Nærmere beskrivelser og anbefalinger knyttet til virkemidler angis i beslutningsgrunnlaget.

3. Økonomiske og administrative konsekvenser

Det vises til generell omtale av konsekvenser ved bruk av utvalgt naturtype som virkemiddel i vedlegg 1.

Beslutningsgrunnlaget for åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone beskriver konsekvenser av anbefalte virkemidler i Miljødirektoratets tilrådningsen av 14.12.2018.

Åpen grunnlendt kalkmark finnes stort sett som små, spredte forekomster. Dermed vil det være rimelig å anta at man i mange tilfeller kan unngå å berøre forekomster av naturtypen gjennom god planlegging og lokalisering av f.eks. utbygging eller tilrettelegging for ferdsel.

Omfanget av tiltak som er aktuelle for meldeplikt i åpen grunnlendt kalkmark er trolig svært lavt, ettersom disse arealene ikke er spesielt aktuelle for jordbruks- og skogbrukstiltak. Noen jordbruks- og skogbrukstiltak kan være aktuelle som skjøtselstiltak med positiv effekt for naturtypen, eksempelvis beitebruk. Disse vil antakeligvis i hovedsak være behandlet gjennom vedtak av offentlige myndigheter om tilskudd eller kontrakter om tiltak.

Ved vedtak om åpen grunnlendt kalkmark som utvalgt naturtype, skal naturtypen tillegges større vekt ved fordeling av tilskudd. Etter naturmangfoldloven § 53 sjette ledd kan det offentlige inngå nærmere avtale med grunneier eller rettighetshaver om skjøtsel av en forekomst av en utvalgt naturtype. En mulig følge av dette er at grunneiere med åpen grunnlendt kalkmark på sin eiendom, eller andre tiltakshavere på arealet, i større grad kan få muligheter til støtte til slike tiltak, og at tilskuddene og tiltakene kan bli mer forutsigbare. Det er vanskelig å anslå hvor stor økning i tildelte tilskudd en utvelgelse av naturtypen kan gi sammenlignet med tildelinger på dagens nivå.

4. Utkast til definisjon i forskrift

Utvalgte naturtyper omfattes av én felles forskrift hjemlet i naturmangfoldloven.

Følgende definisjon av naturtypen inkluderes i forskrift om utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven, som nytt nummer 7 i forskriftens § 3:

"åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone. Åpen grunnlendt kalkmark i boreonemoral sone er jorddekt åpen naturmark på svært kalkrike bergarter under skoggrensa og som forekommer i boreonemoral sone. Med boreonemoral sone menes den bioklimatiske sonen slik den er angitt i NIN-systemet."

Se vedlegg 5 for utkast til endringsforskrift.